

Links met de klok mee:

Maanacht bij Woudsterweg van Jan Mankes, olieverf op doek uit 1914, particuliere collectie.

Opkomende bui van Johannes Elsinga, 1950-1959, olieverf op papier, collectie Fries Museum
Landschap (zonder jaartal) van Simon Kamminga, olieverf op doek, collectie Trippemaal, Gersloot

Rechts met de klok mee:

Beschilde melkbus van de naïeve kunstschilder Ruurd Wiersma, ongedateerd, Galerie de Vis, Harlingen.

Compositie met koeien en rode daken van Tjerk Bottema, gemaakt tussen 1920 en 1929, olieverf op doek, collectie Fries Museum, Leeuwarden

Groeten uit Friesland van Jochem Hamstra, 2000, olieverf op doek (18 x 30 cm), collectie Museum Belvédère.

Op de cover een werk zonder titel van Robert Zandvliet uit 2007, eitempera op doek (62,5 x 72 cm), collectie Museum Belvédère, Oranjewoud Foto's Museum Belvédère

Frysk

Museum Belvédère viert Fries eeuwfeestje

Voor de Friese schilderkunst van de afgelopen eeuw hoeven we ons niet te schamen, zoveel maakt het boek *Frysk, 100 jaar schilderkunst in Friesland* en de daarbij behorende tentoonstelling in Museum Belvédère wel duidelijk.

S. van Ek

W e mogen eigenlijk rustig stellen dat we wel trots mogen zijn op wat er op het gebied van de kunst door Friezen in Fryslân, door Friezen buiten Fryslân en door 'import-kunstenaars' is gepresteerd. Lange tijd was trots zijn op nationale verworvenhe-

den niet politiek correct. Behalve dat trots zijn taboe was, heeft Friesland misschien ook iets van een minderwaardigheidscomplex gehad wat de kunst betrof. Groningen had toch maar De Ploeg, een groep kunstenaars die al vroeg aansluiting vond bij een internationale stroming als het expressionisme. En Groningen had een kunstacademie, iets wat de Friese provincie eerst niet had, en veel eerder dan Leeuwarden een mooi,

groot, nieuw museum.

Ook de titel van het boek en de tentoonstelling had vroeger de wenkbrouwen kunnen laten fronsen want alles wat maar naar nationalisme zweemde was suspect. Maar toen de gevolgen van multiculturalisme en globalisering steeds duidelijker werden, gingen we naarstig opzoek naar wat onze identiteit eigenlijk is en op eens hadden we de behoefte om canons te gaan samenstellen. En met het wegvalen van nationale grenzen werd de regio belangrijker en kregen we zulke populaire fenomenen als plaatselijke omroepen, producten uit eigen streek en artiesten van eigen bodem.

Regionale belang

En waarom zou dat regionale belang ook niet voor de kunst gelden. Enkele uitzonderingen daargelaten, Friese kunstenaars hebben bij de Friezen waarschijnlijk meer bekendheid dan in de rest van Nederland al

Bij de selectie is niet alleen gekeken naar wie hier geboren is, maar ook naar wie hier gewoond en gewerkt hebben

is daar de laatste tijd misschien enige verandering in gekomen. Bovendien heeft de kunst in Fryslân nu eenmaal een sterke binding met het landschap omdat kunstenaars er geboren zijn of omdat kunstenaars van buiten de provincie het Friese landschap ontdekten en erdoor geïnspire-

reerd raakten: De Knipe (Jan Mankes), De Deelen (Sjoerd de Vries), de Wâlden (Tjibbe Hooghiemstra, die momenteel een expositie in Museum Belvédère heeft over dit onderwerp), de Waddeneilanden (diverse kunstenaars onder wie Jan Loman, ontwerper van het bekende logo van de Waddenvereniging) en het Friese platteland in het algemeen bij de Friese expressionisten die zich hadden verenigd in Yn 'e line.

De journalist Bas Roodnat constateerde in zijn boek *Het ongelijk van de kunstgeschiedenis & de Friese connectie* al dat er veel autodidacten onder de Friese kunstenaars zaten en vond dat typerend voor Friese kunst - de afwezigheid van een kunstacademie had dus zo zijn voordelen. Al met al dus voldoende redenen om Friese kunst te 'begrenzen' langs provinciale lijnen.

Maar laten we niet te veel in de verdediging schieten en met een Friese karaktertrek - nuchterheid - constateren dat zo'n boek gewoon nodig was. Niet alleen om de Friese schilderkunst op de kaart te zetten, maar ook omdat *Kunst in Friesland* van Peter Karstikarel en *De kleur van Friesland - Beeldende kunst na 1945* van Huub Mous niet meer verkrijgbaar zijn.

Kunst in Friesland was misschien te dun en *De kleur van Friesland* te dik met te veel tekst voor de gemiddeld in kunst geïnteresseerde lezer. *Frysk* is overzichtelijk, leesbaar geschreven en bevat vooral veel foto's van kunstwerken en daar gaat het uiteindelijk om. „We wilden een toegankelijk maar ook avontuurlijk boek maken, waarin je lekker kunt bladeren, lezen en kijken”, zegt Susan van den Berg die het werk schreef in opdracht van Museum Belvédère. „Het is een soort uitgebreide introductie, geen zwaar wetenschappelijk werk. Bij een overzicht ontkomt je niet aan chronologie

en context, dus dat wordt wel geboden, maar in vogelvlucht.”

Jan Mankes

De 'vogelvlucht' begint met de puttertjes van Jan Mankes, het is het eerste plaatje in het boek. En ook de tentoonstelling begint met Mankes, met naar verhouding veel werk terwijl hij eigenlijk amper past binnen de honderd jaar schilderkunst in Fryslân. Hij had in 1918 nog maar twee jaar te leven en woonde hier al niet meer.

Van den Berg: „Aanvankelijk hadden we 1909 als vertrekpunt genomen. In dat jaar vestigt Jan Mankes zich in De Knipe, vlakbij ons huidige museum. Hij is een belangrijke kunstenaar voor ons en we hebben veel werk van hem in de collectie. Mankes is dus een vaste waarde voor ons, maar zijn tijdgenoten Ids Wiersma, Johannes Elsinga, Piet van der Hren en Ype Wenning hadden wet tot op heden niet of nauwelijks getoond. Dit project was een mooie gelegenheid om te laten zien wat er - van Mankes tot nu - allemaal gemaakt is in Friesland. Later in het proces zijn we van 110 jaar naar 100 jaar overgestapt. Het dekt de lading en is een mooi rond getal dat zich goed leent voor een dergelijk overzicht.”

Het is best merkwaardig dat er wordt begonnen met een kunstenaar, Mankes, die in Meppel is geboren, zijn jeugd in Delft heeft doorgebracht, in Den Haag aan de academie heeft gestudeerd, in Gelderland stierf en maar korte tijd in Fryslân heeft doorgebracht. Zeker als je dat vergelijkt met andere kunstenaars. „Jan Mankes is inderdaad geen Fries van geboorte, maar hij woonde en werkte hier wel tijdens een heel productieve periode. Dat verklaart en rechtvaardigt zijn aanwezigheid”, reageert Van den Berg. „Bij de selectie is niet alleen gekeken naar wie hier geboren is, maar ook naar kunstenaars die hier ge-

Friesland had ook iets van een negatief zelfbeeld wat de kunst betrof; Groningen had toch maar De Ploeg

woond en gewerkt hebben. Of nog steeds wonen en werken. We pretenderen geen volledigheid en hebben ook niet nagestreefd om alle stromingen en stijlen op te nemen.”

Naïeve kunst

Om sommige kunstenaars kun je niet heen, zij behoren inmiddels tot de 'canon' van de Friese schilderkunst zoals Gerrit Benner, Boele Bregman of Sjoerd de Vries om maar een paar bekende kunstenaars te noemen. Bij de hedendaagse kunstenaars die hier actief zijn, is het vanwege de hoeveelheid natuurlijk lastig om een keuze te maken. En de afstand ontbreekt om goed te kunnen beoordelen welke kunstenaars blijvend van belang zijn. „Die selectie is intuïtief en associatief geweest, met de signatuur van Museum Belvédère als leidraad.”

„Er zitten dus veel schilders bij die vaker bij ons te zien zijn geweest, maar er zijn ook veel exposanten aanwezig die wij niet eerder hebben getoond zoals Jopie Huisman, Pieter Pander, Gerrit Wjningaarden, Douwe Elias, Henk Krist, Dirk Beintema, Ton Bouchier, Jan Hoff. Het gaat uiteindelijk om de samenhang. In het boek is geko-

zen voor korte teksten met steeds een andere invalshoek. Per onderwerp zijn er dan clusters met kunstenaars. In de expositie kun je niet allemaal eenlingen in een kabinet tonen, daar moet onderling een verwantschap of beeldrijm in zitten. Met dat gegeven in het achterhoofd is de selectie ontstaan.”

Daarnaast vond Van den Berg het belangrijk om de naïeve kunst een volwaardige plek te geven omdat veel 'officiële' kunstenaars naar de naïeve kunst kijken voor inspiratie. Vooral iemand als Jentje van der Sloot verdient volgens haar eigenlijk meer erkenning.

Verlanglijstje

Het verlanglijstje van een tentoonstellingsmaker is vaak lang met uiteindelijk veel onvervulbare wensen om wat voor redenen dan ook. Die waren er nu ook, erkent Van den Berg. „Maar er moet altijd wat te wensen overblijven, dus dat is niet erg. Het verhaal stopt niet bij deze tentoonstelling en dit boek. Want de Friese kunst blijft in beweging. Er komen weer nieuwe kunstwerken bij, je ontdekt nieuwe vondsten of ziet andere dwarsverbanden. Dit is geen definitief overzicht, maar een tussenstand. Ik hoop dat de Friese kunst kan blijven bloeien. Daarom is een gezond cultureel klimaat ook zo belangrijk. In ieder geval hebben we het jaar 2018 kunnen afsluiten met de opening van een 'Fries festje': om kunst uit Friesland te vieren.”

• *Frysk, 100 jaar schilderkunst in Friesland*, tot en met 14 april in Museum Belvédère in Oranjewoud. Het gelijknamige boek kost 29,50 euro

